

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ב.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תש"ע

פרשת אמור

א. רש"ר הירש .

פרק כב' פסוק ט':

(ט) ושמרו את-משמרתֵי. התרומה היא לחמו של כהן, והיא נכסי כהן לכל דבר (חלה פ"א משנה ח); היא נמסרה לו לצורך פרנסת ביתו — במשמעותו הרחבה ביותר של מושג זה: גם בהמתו של כהן אוכלת בתרומה. ואף-על-פי-כן באופייה ובמשמעותה הרי היא "משמרתֵי"; היא פיקדון שגמסר לו מידי ה'; ויש לו ביחס אליה לא רק זכויות, אלא גם חובות. התרומה היא הקרויה כאן לחמו של כהן; שכן בין כל מתנות הכהונה הרי התרומה היא היסוד של כל פרנסת השבט. היא קרויה "ראשית" (דברים יח, ד); היא החובה הראשונה המוטלת על כל בני האומה מן התבואה שנגמרה מלאכתה (במירוה); עליהם להפריש תרומה מתבואת אדמת הלאום; ועליהם למסור תרומה זו לעומדים על משמרת האדמה הרוחנית של הלאום — היא מקדש התורה.

אולם זכות הכהנים לפרנסתם זו מסורה רק לשבט בכלל; ואילו הכהן הבודד אין לו כל זכות לדרוש תרומה לעצמו. טובת הנאה — לבעלים (עי' נדרים פה ע"א): בעל הפירות זכאי לתת את התרומה לכל כהן שירצה. ושתי תרומות נאמרו בכתוב, אחת ישירה ואחת עקיפה: תרומה ותרומת מעשר. התרומה הישירה, הנתונה מידי העם לכהנים, אין לה שיעור מן התורה: "חטיטה אחת פוטרת את הכרי" (חולין קלו ע"ב). תרומה זו, הקרויה תרומה גדולה, משמעותה העיקרית יכולה להיות רק סמלית. תבואה שנמרחת בכרי היא טבל; ואסור לאדם לאכול מתבואתו בטרם יתן ממנה לשבט מקדש ה'. ושעה שהוא "מרים" את מתנתו מן התבואה, הרי הוא קורא לה "תרומה" — פשוטו כמשמעו; באותה שעה הוא חולק לה מן הקדושה היוצאת מן המקדש; והרי הוא מקבל על עצמו את עול התורה, ומקדשה נעשה לו "רם" ונישא; כך הוא משעבד לתורה את כל המטרות, שהוא שואף אליהן בנכסיו החומריים; ורק משהוא מכיר בכך, הוא זכאי להשתמש ברכושו; רק אותה הכרה נותנת תכלית ומשמעות לרכושו לפני ה'. וכך הכהן נוטל מידי העם את הסמל הזה של ההכרה וחובת ההחזקה; אך באותה שעה הוא גם מקבל מידיהם את האמצעי לפרנסת ביתו, ועליו לשמור עליו כעל קודש.

אלף

1. על מה הפסוק בונה כרננו את דבריו?
2. למה גם כהמתו על כהן אוכלת בתרומה וישראלֵי שאוכל תרומה צובר על איסור חמור?
3. התרומה היא כללית לרשע ולצדיק אישית לכהן מסוים, למה ואיך זה כולל?
4. איך כרננו מפרש את המילה "תרומה"?
5. הכרה וחובת החזקה איך יחד עם זה אמצעי לפרנסה, איך זה מסתדר?

סוערי ה' אשר תקראו וגו': ששת ימים וגו': אלה סוערי ה' וגו': בחדש הראשון וגו' :

יש להפליא א' למה בשנת כחוב אשר תקראו אותם מקראי קדש משמע שישראל יקראו מקראי קדש וצמועדים כתיב אלה סוערי ה' מקראי קדש ולא אמר אשר תקראו אותם מקראי קדש כמו ביום השבת? ב' גם מה שהוסיף לומר ביום השבת אלה הם סוערי, מה שלא נאמר ברגלים? ג' למה לא כתוב שבת שבתון אלא ביום השבת וביום הכיפורים? ד' באמרו אשר תקראו אותם צמועדים. ראוי לבקש פירושו גם דרך הפשט. ה' השני שבה ביום השבת שאין כחוב מלת אלה ככתוב ברגלים אלה סוערי ה'? ו' והוא מה שהקשה מהרי"א מדוע לא עירבם יחד שבת ורגלים והפסיק ביניהם כאלו שבת מועד בפני עצמו? ואמרתי אני כאמרם ז"ל ברגל חזיו לה' וחזיו לכם אמנם השבת כלו קדש קדשים ולא ניתן אלא לעסוק בתורה ובדבר הזה נדמה וגמאל חזיו יום הכיפורים לפיכך בשניהם כתיב שבת שבתון ולא בשאר המועדים. לכן אמר הכתוב מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש רצונו כל המועדים אשר תקראו אותם מקראי קדש ואתם תעשו כלם קדש לה' וזר לא יקרב אליהם בדברים גופניים אלא הם באמת מועדי כי באלה תפלאי נאם ה'. אולם אלה מועדי ה' אשר גם הם מקראי קדש אבל אתם תקראו אותם צמועדים כלומר תקראו מקראי קדש למועדים ולעיתים באמרו חזיו לה' וחזיו לנו ולא תעשו כלם לגבוה :

עאלות

1. ee עאלות שנות מצפה כרשנו בתחילת דבריו, התוכל להסבירן?
2. ענה "שבת שבתון" נאמר רק בשבת ויום הכיפור?
3. איך הוא מצדיר "מקראי קדש, ומועדי ה'?"
4. מתי ואיך המועדים הם גם רצוים לפני ישראל?

* * *

ג. בכור שור

פרק כג' פסוק מב' :

(מב) כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. כלומר, אפילו האזרחים המיושבים בישראל, שיש להם בתים ופלטין גדולים, ישבו בסוכות⁴². ורבותינו דרשו: להוציא את הנשים⁴³, שלא נילף "חמשה עשר חמשה עשר" מחג המצות⁴⁴. שנשים חייבות במצה אעפ"י שהוא מצות עשה שהזמן גרמה⁴⁵ שכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה. וכבר פירשתי ששלשת הרגלים באים בזמן שמחה, הפסח בתחילת קציר שעורים ושבעות בתחילת קציר חטים וסכות לאחר שאספו הכל ושמו הכל באוצר⁴⁶. ורצה הק"ב⁴⁷] להתערב בשמחתם של ישראל שיעשו שמחתם לשם מצה, וכשבאין ליאסף בכיתם מן השדות שישבו שם בסוכות לשמור פירותיהם, כדכתיב: "באספך מגרנך ומיקבך"⁴⁷, ומשמע כשתאסף הבית[ה], כמו: "ואין איש מאסף אותם הביתה"⁴⁸. מפסולת הגורן והיקב תעשה סוכה לשם שמים. ומה שאמרה תורה שמצות עשה שהזמן גרמה נשים פטורות⁴⁹, וכן עבדים, דגמרי "לה לה מאשה"⁵⁰, לפי שהן ברשות אחרים ויש להן בעלים, ושמה לא יתרוצו להם בשעת הזמן שיוכלו לעשות המצוה בזמנה, או יצוה עליהם שום דבר שלא יהא להם פנאי ופטורם הק"ב⁵¹] ברחמיו. אבל מצות עשה שלא הזמן גרמה, אי אפשר שלא ימצאו מקום לקיימה, ואם לא יוכל היום יוכל למחר; ומצה, שמחה והקהל שנשים חייבות⁵¹, טעמא אחרינא הוא, דגבי מצה כיון שאינה יכולה לאכול חמץ שהוא בכרת, איך יאמר לה: לא תאכלי מצה, הלא הוא חייב במזונותיה. ושמחה איך יאמר לה: לא תשמחי היום, הלא הוא חייב לשמחה, דאמרינן: אשה בעלה משמחה⁵², וכיון שהמצוה עליו לא יבטלנה. וכן הקהל, עליו מוטל להקהל, דכתיב: "הקהל את העם האנשים"⁵³, ולא יאמר: "יקהלו הנשים", וכל אילו על הבעל מוטלות. ותורה ופריה ורביה ופדיון [הבן] שפטרן הכתוב אע"פ שלא הזמן גרמה, תורה, דכתיב: "והגית בו יומם ולילה"⁵⁴, שצריכה קבע, וכיון שיש להן בעלים אינם יכולין לקבוע את עצמן; פריה ורביה, אין דרך שתחזור אשה אחר פריה ורביה, אלא האיש מחזר אחר אבירתו⁵⁵; ופדיון הבן, מה שקנתה אשה קנה בעלה⁵⁶, וכמה תפדנו אם לא יפדנו הבעל, ואע"פ שיש אלמנות וגרושות לא חלק הכתוב. אבל העונשין והדינין והמיתות חייבם הכתוב⁵⁷. העונשים, דאין לך אדם אכזר בעולם שיאמר לאשתו עשי דבר זה שתענשי עליו. והדינין, כי היכי דתיהוי להו חיותא, כמו שפירשו רבותינו⁵⁸, דאם לאו לא יהיה אדם נושא ונותן עמהן.

והמיתות, כמו שפירשו רבותינו⁵⁹, דאם לא כל המוצאם יהרגם, אם לא יתחייבו על אחרים ואחרים עליהם. ו"כל תקיף" ו"כל תשחית" ו"כל תטמא למתים" שלא חייבם הכתוב, אעפ"י שהם לאויין⁶⁰, משום דלא שייך בהן "כל תשחית", שהרי אין דרך להיות להם זקן, ואם יש לה כדאמרינן: זקן האשה והסריס הרי הם כזקן לכל דבריהם, הני מילי לעניין נגעים⁶¹, אבל לעניין השחתה דין הוא שתשחיתני בכל עניין שתוכל, בין בתער בין במספרים בין במלקט, שלא תשנה מחברותיה; "כל תקיף", אם מקפת שערה, דבר שאינו נראה הוא, שהרי שער באשה ערוה⁶², ומה בכך? וגם אין חוק לנשים שמקיפין עצמן לע"ז, אלא כולן מגדלות שיער כלילית, וכל שאינו בהשחתה אינו בהקפה⁶³, ובל תטמא למתים, לפי שהנשים קלות בדעתן⁶⁴ ומקוננות על המת יותר מן האנשים, ירדה תורה לסוף דעתן שלא יוכלו להעמיד עצמן מלטמא, ועוד שלא הזהיר על הכהנים אלא לפי שהם נכנסים לעבוד לפני הק[ב"ה]. וצריכין להזהר מן הטומאה, ואף ישראל מוזהרים על הטומאה וכל שכן הנשים*.

אלות

1. איך הוא מסביר את ה'אלה': "אלה" כאן?
2. מה קצת הציה עם הנשים בקשר לאלה לזו?
3. כמה שנה סוכות מפסח-אלה?
4. החטים חלים בזמן שמחה, מה הרציון בכך?
5. כמה עבדים מלביאים לנשים?
6. איך מצה - שמחה ומה הסברו - מחינת ההליון כי נשים חייבות מצה?
7. מה קשר ל"הקהל"?
8. תורה, פריה ורביה ופדיון הבן, כרשננו מסביר על כל אחת מאלה למה אשה אינה חייבת בהן, התוכל להסביר ולתנאק?
9. למה הצונשין, הדינין והמיתות חייבה אותם התורה?
10. למה אין איסור לאשה להטמא למת?
11. התוכל לאלה רציון כללי המאחד את צמדת כרשננו?

* * *

ד. רמב"ן .

פרק כג' פסוק מג':

(מג) כי בסכות הושבתי את בני ישראל. ענני כבוד. לשון רש"י. והוא הנכון בעיני על דרך הפשט. כי צוה שידעו הדורות את כל מעשי ה' הגדול אשר עשה עמהם להפליא⁵⁹. ששכן אותם בענני כבודו כסוכה⁶⁰, כענין שנאמר וברא ה' על כל מכוון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חפה וסוכה תהיה לצל יומם מחרב וגו'⁶¹, ומפני שכבר פירש שענן ה' עליהם יומם ועמוד האש בלילה⁶², אמר סתם * כי בסכות הושבתי, שעשיתי להם ענני כבודי⁶³ סכות להגן עליהם. והנה צוה בתחלת ימות החמה בזכרון יציאת מצרים בחדשו * ובמועדו. וצוה בזכרון הנס הקיים הנעשה להם כל ימי עמידתם במדבר בתחלת ימות הגשמים. ועל דעת האומר⁶⁴ סכות ממש עשו להם, החלו לעשותן בתחלת החורף מפני הקור כמנהג המחנות, ולכן צוה בהן בזמן הזה. והזכרון שידעו ויזכרו שהיו במדבר לא באו בבית, ועיר מושב לא מצאו⁶⁵ ארבעים שנה, והשם היה עמהם, לא חסרו, דבר⁶⁶ *:

אלות

1. כרשננו מסכים עם רש"י וארחיב בהסברו, מהו?
2. למה חט הסוכות נקרא לשתיו?
3. הפליאו עם את דעת האורחים "סוכות ממש" איך הוא תנאק את מוצד החט?

* * *